מהדורה למורה – מפתח תשובות

מטרות הדף:

- להכיר את תוכן השיר ואת דמויות הדובר והשכינה
- לזהות את מבנה השיר ואת האמצעים האמנותיים בו
- לדון בנושאי הבדידות והקרע בין מסורת לעולם החדש

גרסת עולים חדשים – מילון מילים בראש הדף, משפטים קצרים ושפה פשוטה. אפשר לאפשר מילון אישי ועבודה בזוגות.

חלק א' – הבנת השיר - שאלות אמריקאיות

1. ב – את העולם החדש וההשכלה שמחוץ לבית המדרש
2. ג – בבית המדרש
3. ב – גוזל רך
4. ג – היא מניחה ראשה על כתפו ובוכה
5. ד – הסיום פתוח ונגמר בקו מפריד, בלי הכרעה
6. ג – האנשה ודימוי לציפור
7. א – בשנת 1902

חלק ב' – נכון או לא נכון

1. לא נכון – כולם נסחפו אחרי הרוח והאור ועזבו, רק הדובר נשאר
2. נכון – כך היא מתוארת בשיר באמצעות האנשה ודימוי
3. לא נכון – בסוף השיר מתברר שהיא שייכת גם לשכינה
4. נכון – כך מתואר המבנה של השיר
5. לא נכון – הסיום פתוח ונגמר בקו מפריד, בלי הכרעה
6. נכון – כך מצוין במבנה השיר

חלק ג' – השלימו את המילה החסרה

1. גוזל
2. בית המדרש
3. גמרא
4. נקודה
5. שבורה

חלק ד' – התאימו בין המושג למשמעותו

- 1 – ג (מטאפורה לדובר הצעיר והחלש)
- 2 – ה (האנשה המתארת את חולשת השכינה)
- 3 – א (סמל לעולם החדש ולהשכלה)
- 4 – ב (יוצרת מבנה מעגלי בשיר)
- 5 – ד (רמיזה המחברת את הכאב האישי לגורל העם)

חלק ה' – סדרו את מהלך השיר לפי הסדר הנכון

1. כולם נסחפים אחרי הרוח והאור ועוזבים את בית המדרש
2. הדובר נשאר לבדו, מתואר כגוזל רך שנשתכח מלב
3. השכינה, שגורשה מכל מקום, נמצאת עם הדובר בבית המדרש
4. לב הדובר כמה אל החלון ואל האור
5. השכינה מניחה ראשה על כתפו ובוכה על דף הגמרא
6. השכינה חוזרת על משפט הפתיחה ואומרת "ואיוותר לבדי"

חלק ו' – כתיבה ועיון

1. תלמידים יסבירו שהדובר מרגיש אחריות ורחמים כלפי השכינה הפצועה, אך גם משיכה חזקה לעולם החדש; ניתן להביא את הדימוי של השכינה כציפור שבורה או את תיאור הכמיהה לחלון
2. תלמידים יציינו שבתחילה נראה שהבדידות שייכת רק לדובר, אך בסוף מתברר שגם השכינה אומרת "ואיוותר לבדי", וכך שתי הדמויות חולקות את אותה בדידות

כרטיס יציאה – מה לחפש

- ציפייה לתשובה שמזהה את הרוח והאור כסמל לעולם החדש ולהשכלה
- ציפייה להתייחסות לדימוי האם והציפור הפצועה ולשימוש בהאנשה
- ציפייה להבנה שהשיר מסתיים בקו מפריד ובלי הכרעה בין המסורת לעולם החדש

טיפים להפעלה:

- מומלץ לקרוא את השיר בקול רם בכיתה לפני התרגול כדי להעביר את הטון הרגשי שלו
- כדאי להדגיש את המבנה המעגלי של השיר באמצעות השוואת שורת הפתיחה לשורות השכינה בבית החמישי
- אפשר לוותר על הפריטים המסומנים לקבוצות המתקשות ולהתמקד בהבנת העלילה והדמויות הבסיסיות

דף תרגול: "לבדי" מאת חיים נחמן ביאליק

דף התלמיד/ה עולים חדשים

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

השיר מספר על בחור צעיר שנשאר לבד בבית המדרש. כל החברים שלו הלכו לעולם החדש. השכינה, שהיא כמו אמא, נשארה איתו לבד.

📖 מילון קטן:

שכינה	הנוכחות האלוהית בעולם, מתוארת כאן כאם וכציפור פצועה
גוזל	אפרוח ציפור צעיר וחלש הזקוק להגנה
בית המדרש	מקום לימוד תורה, מסמל את המסורת היהודית
הרוח והאור	סמלים לעולם החדש, ההשכלה והמודרנה
מבנה מעגלי	כשסוף היצירה חוזר אל תחילתה
האנשה	כשנותנים לדבר שאינו אדם תכונות ורגשות של אדם
קינה	שיר המביע צער וכאב על אובדן
ניגוד	הצגת שני דברים מנוגדים זה לצד זה

1 חלק א' – הבנת השיר - שאלות אמריקאיות

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. למה הכוונה ב"רוח" וב"אור" בתחילת השיר?

א) את השכינה ב) את העולם החדש וההשכלה שמחוץ לבית המדרש ג) את הלילה בבית המדרש

ד) את הטבע ומזג האוויר

2. איפה השכינה נשארה בסוף?

א) בחלון ב) בבית הוריו של הדובר ג) בבית המדרש ד) בבית הכנסת הגדול

3. איך הדובר קורא לעצמו?

א) אריה צעיר ב) גוזל רך ג) ענן קטן ד) עץ יבש

4. מה השכינה עושה ברגע המרגש בשיר?

א) היא עפה אל האור ב) היא כועסת על הדובר ג) היא מניחה ראשה על כתפו ובוכה

ד) היא עוזבת את בית המדרש

5. איך השיר מסתיים?

א) הדובר מחליט לעזוב ב) השכינה עפה אל האור ג) הדובר כועס על השכינה

ד) הסיום פתוח ונגמר בקו מפריד, בלי הכרעה

6. איזה אמצעי אמנותי יוצר את תיאור הכנף השבורה?

א) חריזה ב) אירוניה ג) האנשה ודימוי לציפור ד) שאלה רטורית

7. באיזו שנה נכתב השיר?

א) בשנת 1902 ב) בשנת 1948 ג) בשנת 1873 ד) בשנת 1934

2 חלק ב' – נכון או לא נכון

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	כל בני דורו של הדובר נשארו איתו בבית המדרש.	☐	☐
2	השכינה מתוארת כאם וכציפור פצועה בעלת כנף שבורה.	☐	☐
3	המילה "לבדי" שבכותרת שייכת בסוף לדובר בלבד.	☐	☐
4	השיר בנוי משישה בתים של ארבעה טורים כל אחד.	☐	☐
5	השיר מסתיים בהכרעה ברורה שהדובר נשאר עם השכינה.	☐	☐
6	החריזה בשיר היא בטורים השני והרביעי של כל בית.	☐	☐

3 חלק ג' – השלימו את המילה החסרה

השלימו את המילה החסרה.

1. הדובר מכנה את עצמו " _____ רך" שנשאר מאחור.

2. השכינה נותרה רק בפינה אחת קטנה ושוממה, היא _____ .

3. דמעת השכינה נטפה על דף ה _____ של הדובר.

4. השיר נגמר בקו מפריד ולא ב _____ , כך שהסיום נשאר פתוח.

5. השכינה מתוארת ככנף _____ , שאינה יכולה עוד להגן כמו פעם.

4 חלק ד' – התאימו בין המושג למשמעותו

התאימו: כתבו ליד כל מספר את האות המתאימה מהעמודה השמאלית.

1. גוזל רך	___	**א.** סמל לעולם החדש ולהשכלה
2. כנף שבורה	___	**ב.** יוצרת מבנה מעגלי בשיר
3. החלון והאור	___	**ג.** מטאפורה לדובר הצעיר והחלש
4. חזרה על שורת הפתיחה	___	**ד.** רמיזה המחברת את הכאב האישי לגורל העם
5. קינה עתיקה ותפילה	___	**ה.** האנשה המתארת את חולשת השכינה

5 חלק ה' – סדרו את מהלך השיר לפי הסדר הנכון

מספרו את השלבים לפי הסדר הנכון (1, 2, 3...).

☐	השכינה מניחה ראשה על כתפו ובוכה על דף הגמרא
☐	לב הדובר כמה אל החלון ואל האור

☐	השכינה חוזרת על משפט הפתיחה ואומרת "ואיוותר לבדי"
☐	הדובר נשאר לבדו, מתואר כגוזל רך שנשתכח מלב
☐	השכינה, שגורשה מכל מקום, נמצאת עם הדובר בבית המדרש
☐	כולם נסחפים אחרי הרוח והאור ועוזבים את בית המדרש

6 חלק ו' – כתיבה ועיון

כתבו תשובה מלאה במשפטים שלמים.

1. הסבירו מדוע הדובר קרוע בין נאמנות לשכינה לבין הכמיהה לחלון ולאור. הביאו דוגמה אחת מהשיר.

2. כתבו פסקה קצרה שבה אתם מסבירים כיצד המילה "לבדי" שבכותרת מקבלת משמעות כפולה עד סוף השיר.

כרטיס יציאה

מה מסמלים הרוח והאור בשיר?

כיצד מתוארת השכינה בשיר, ואילו אמצעים אמנותיים יוצרים את התיאור הזה?

מדוע סיום השיר נחשב ל"סיום פתוח"?

איך הרגשתי בשיעור? ☹ 😐 🙂 😀